

de-a treia modalitate, către un Thucydides menit neliniștilor critice : Thucydides *judecătorul*. O asemenea atitudine, în care istoricul intervine cu propriile sale judecăți de valoare pentru a caracteriza acțiunile și metodele contemporanilor, e analizată pe larg de autor. Și aceasta, în ciuda faptului că Thucydides a fost cel mai adesea arătat, de exegeza modernă, ca evitînd pe cît posibil orice implicații etice sau emoționale și împotriva faptului că impulsul firesc spre putere era guvernat de legi, judecate astăzi (cf. Pearson, *Popular Ethics in Ancient Greece*) mai degrabă amurale decît imorale.

În următorul capitol, *Power and the People*, problema puterii, îndeosebi înăuntrul democrației pericleene, e discutată în virtutea acumulării a cinci elemente esențiale : *kratos*, *dynamis*, *gnoie*, *tharsos* și *periousia*. Frîngerea echilibrului între elementele acestea ar fi adus năruirea puterii ateniene.

Sub titlul *Power and the Elite*, e ilustrată desfășurarea puterii trecută sub stăpînirea unei minorități aristocrate. Folosindu-se mai degrabă de propriile-i intuiții decît de mărturiile lui Thucydides, autorul încearcă aici o ciudată reabilitare a regimului celor 400, iar în același timp, deplina justificare a acțiunii unui Antiphon. Redăm numai cuvintele de încheiere : „But my own inclination, which I would ask my readers to share, is to be sorry for them. They did what they thought right, on their analysis of the right and they did it well... This chapter has indeed sought, in a sense, to hold aloft Antiphon's severed head”. Să fi așezat oare autorul printre concluziile acestea și vreo timidă intenție de a convinge ?

În capitolul *Power and the Individual*, A. G. Woodhead își propune să pătrundă complicatele resorturi ale puterii ajunse în minile cîtorva mari personalități. În realitate, el va pune în joc doar fapta atît de cuceritor de controversată a irezistibilului Alcibiade.

În ultimul capitol : *Power and Public Opinion*, e dată la iveală atitudinea omului de pe stradă față de conceptul de putere, atitudine pe care Thucydides nu a ezitat s-o surprindă adesea, dar la care n-a aderat niciodată în fapt.

Importanța unei asemenea cărți în configurația ultimelor exegeze ale operei tucidideene abia poate fi schițată într-o sumară dare de seamă. E demn de reținut faptul că lucrarea aceasta aduce pentru prima oară o analiză profundă și originală (poate chiar provocatoare uncori !) a conceptului de putere. Pornind de la analiza conținutului lăuntric al noțiunii acesteia — puterea în sine — , autorul o proiectează apoi în afară, asupra multiplelor modalități de structură a societății ateniene din veacul al cincilea. În egală măsură merită să fie relevată și atitudinea autorului care, dincolo de oricare dintre predecesorii săi, a ținut în permanență seama de contemporaneitatea analizei lui Thucydides. Și chiar dacă anume exagerări, în căutarea cu tot prețul a unor paralelisme de situații, ne-au trezit pe alocuri surîsul, aprobăm întru totul pe autor atunci cînd îl așază pe Thucydides sub semnul eternității. Că aceasta nu mai constituie de secole o noutate ? O știe oricine. Totuși, A. G. Woodhead a spus-o din nou. Și a spus-o frumos. Iar nouă, poate, nu ne rămîne altceva de făcut decît să-i reluăm gîndul : „a man, in a sense, a man for all seasons”.

Simina Noica

V. PALADINI — E. CASTORINA, *Storia della letteratura latina*, Volume I, *Disegno storico*, Bologna, 1969 ; Vol. II, *Problemi critici*, Bologna, ed. Riccardo Patron, 1970.

Orient de multe istorii ale literaturii latine s-ar scrie — și trebuie remarcat că numărul este destul de mare — , obiectul lor este atît de complex și punctele de vedere din care poate fi privit atît de multiple, încît întotdeauna se va mai găsi ceva nou de spus. Prezenta lucrare, așa cum se poate vedea și din titlu, își propune ca, mai întîi, să pună la dispoziția studenților

datele esențiale cu privire la condițiile istorice în care au apărut diferitele opere tratate, cu privire la viața autorilor, la data apariției etc. Cu toate acestea nu trebuie crezut că autorii se limitează la înșirarea seacă a datelor cu privire la viața și la operele unui autor. Dimpotrivă, și în enunțarea acestor date se constată puncte de vedere personale. De pildă, când discută viața și opera lui Cicero, autorii disting următoarele paragrafe: Versatilitate; L'adolescenza; La vocazione dell'uomo; La vita del Campo e del Foro; Ignotus e novus; Archia, etc. Titlurile acestor paragrafe sînt scrise cu litere grase și încadrate în patrulete marginale. În acest fel și ochiul, și mintea sînt ajutate să distingă importanța problemelor în discuție.

Volumul II, așa cum s-a văzut din titlu, se ocupă de anumite probleme de fond pe care le ridică diferitele opere. De pildă, la Tacit sînt discutate următoarele chestiuni pe care le ridică opera marelui istoric: concepția istoriografică a lui Livius și Tacit; divergențele; antiteze; nici o urmă de opoziție împotriva regimului la Tacit; aversiunea pentru *mors ambigua*; volumul operelor în raport cu subiectul; optimismul lui Livius și pesimismul lui Tacit, indiferența amîndurora pentru anumite suferințe, tonul potrivit cu tema, afinitatea concepțiilor politice; oratori și retori; adevărul superior; cele trei mari divergențe. Aceste titluri ilustrează cât se poate de pregnant punctele de vedere din care au privit cei doi autori opera lui Tacit comparativ cu Titus Livius. Sînt subiecte de discutat. Autorii adoptă o anumită poziție față de problema în discuție. Cititorul poate fi de acord sau nu cu ideile autorilor, dar nu i se poate tăgădui acestei importante lucrări metoda adoptată de a expune clar și pregnant, chiar grafic, ideile, de a le sistematiza cât mai mult posibil, de a pune în termenți clari datele unei probleme, de a o sprijini pe citate limpezi și fără echivoc. Bibliografia este la zi și autorii lucrării iau poziție față de anumite afirmații făcute de istorici literari sau de istorici ai antichității cu privire la o problemă sau alta. Condițiile tipografice excelente în care a fost editată cartea fac ca eleganța formei să sprijine conținutul valoros al fondului.

N. I. Barbu

Greek and Latin Literature, A Comparative Study, Edited by John Higginbotham, Londra, Methuen, 1970, 389 p. + index.

Volumul cuprinde o culegere de studii comparative greco-latine care se adresează elevilor și studenților din Anglia, îndemnați pe această cale să privească dezvoltarea genurilor literare din antichitatea clasică în ansamblul și dezvoltarea lor organică. Interdependența speciilor și a formelor literare este studiată de autorii articolelor — în ordine alfabetică: Hilary Armstrong, filozofia; Maurice Balme, poezia lirică; John Fancourt Bell, elegia; Robert Coleman, poezia pastorală; Alister Cox, poezia didactică; David Gaunt, poezia epică; Rosemary Harriot, comedia; John Higginbotham, satira; David Raven, tragedia; Christopher Turner, istoria; Stephen Usher, oratoria — sub un întreg aspect: în literaturile clasice; în literaturile clasice și în cea universală; în literaturile clasice și în cea engleză.

Subiectele tratate sînt atât de vaste încît, cum era și firesc și așa cum precizează editorul în *Prefață*, ele nu puteau fi epuizate. S-a procedat la o selecție a genurilor, a autorilor și a pasajelor comentate. Cu toate acestea, nivelul articolelor, în genere destul de scăzut, nu păcătuiește prin omisiunile de care editorul se scuză insistent (*Prefață*, VIII—IX), nici prin faptul că volumul se adresează școlarilor mici și mari, ci prin inegalitatea valorică a studiilor prezentate. Autorii au pornit de la indicații precise, date de editor, însă au avut deplină libertate de a-și alege materialele ilustrative și de a le aranja după un plan propriu. Aportul personal variază în raport cu practica și, bineînțeles, cu talentul fiecărui autor de a redacta studii de